

(Данас, 30.1.2010)

За Давос се ван обронака швајцарских планина први пут чуло 1850. када је немачки доктор Александар Шпенглер почео да популаризује алпски ваздух као лек туберкулозним пацијентима. Нешто касније, Томас Ман је описао Давос у својој књизи „Чаробни брег“ објављеној 1924. Последње четири деценије, Давос је постао симбол за окупљања светске елите и моћних људи у чијим се рукама налазе инструменти модерне моћи, од политике и новца, до медија.

За разлику од прошле године, када је опште расположење било веома тмурно, када је организаторима било тешко да наговоре водеће банке да било шта кажу на панелима форума, ове године расположење је далеко ведрије. Светска банка прогнозира раст од 2,7 одсто за разлику од прошлогодишње прогнозе пада од 2,2 одсто. Први човек ММФ Доминик Штрос Кан каже да опоравак иде брже него што се очекивало, а рецесија у највећим светским економијама је сасвим при крају. Будући да је тај опоравак слабашан и још на „стакленим ногама“, ојачано је преиспитивање узрока драматичних догађаја последњих година.

Популарно је ове године говорити о кризи концепата или система: капитализма, глобализације, либерализма, тржишта, банкарског система и уопште свега што се сматра принципима на којима почивају схватања „човека Давоса“, како је овај тип посетилаца некадашњег санаторијума назвао покојни отац „сукоба цивилизација“ Самјуел Хантингтон.

Криза вредности

Француски председник Николас Саркози то саопштава констатацијом да није у питању „криза у глобализацији, него криза глобализације“. Услед ширења уверења да тржиште није најбоље средство за регулисање односа снага и расподеле моћи у савременом свету, па чак и међу самим учесницима скупа, учињен је снажан заокрет ка интересовањима за „нетржишне чиниоце“ економије, од влада па до верских заједница и етичких норми.

Спиритуалну ноту овогодишњем окупљању дало је истицање у први план годишњег извештаја и обимног истраживања о вредностима. Преко две трећине испитаних верује да је садашња криза у ствари криза вредности. Само, међутим половина од њих верује да постоје универзалне вредности. Годишњи извештај односи се на улогу уверења и вредности у глобалним питањима. Извештај садржи податке на основу мишљења 130.000 испитаника спроведеног преко Фејсбука у Француској, Немачкој, Индији, Индонезији, Израелу, Мексику, Саудијској Арабији, Јужној Африци, Турској и Сједињеним Државама. Извештај је написан у сарадњи са вашингтонским Универзитетом Џорџтаун.

Испитивање је показало мањак поверења у вредности пословног света. Само једна четвртина испитаника верује да велике, мултинационалне пословне корпорације свој приступ заснивају на вредностима, док нешто преко 40 одсто испитаних верују да мала и средња предузећа примењују управо такав приступ. Скоро две трећине испитаних верују да људи не примењују исте вредности у свом приватном и пословном животу. Када су одговарали на питање да ли пословни свет треба да буде одговоран својим акционарима, запосленима или клијентима и купцима, скоро половина испитаних је одговорила да подједнако треба да одговара свим трима групацијама.

Економска етика

Један начин укључивања етике у пословање јесте и прихватање манифеста за „Глобалну економску етику“ коју је лансирао познати теолог Ханс Кинг у октобру прошле године. Међу првим потписницима налазе се бивша председника Ирске Мери Робинсон и јужноафрички бискуп Дезмонд Туту.

И код оних који нису на снежним швајцарским обронцима ових дана, попут председника Србије Бориса Тадића, јасно је да економско понашање укључује одређени вредносни систем. Председник Србије је неколико дана пре окупљања у Давосу, на конференцији Фондације Конрад Аденауер у Београду, констатовао да су нека друштва успешнија од других, управо због разлике у етичким системима. Директор Аспен института и некадашњи главни уредник „Тајма“ Волтер Ајсаксон одговор види и томе да су „очевидно капиталистичког духа“ - Џозеф Калвин, Бенџамин Френклин и други, успешно капиталистичко друштво видели као садејство слободног тржишта, егалитаризма и солидарности. Ајсаксон, који је аутор најпознатије биографије Бенџамина Франклина, сматра да је обновљена снажна неједнакост капиталистичког система као последица

таласа приватизације читавих сектора живота, па и оних за које се сматрало да су искључиви сегмент јавне сфере, укључујући безбедност где постоје читаве приватне армије и затворске системе који су били исто што и чувари јавног реда и мира.

Још пре 15 година мислило се да је решено питање одговарајућег обима и улоге државе. Бил Клинтон и Тони Блер објавили су крај ере „великих влада“. „Вашингтонски консезус“ широм је отворио врата приватизацији државних компанија. Процес глобализације, праћен освајањем нових простора приватне својине, оснажио је нове поделе оних који имају велике добити и оних који су потплаћени. Високи менаџерски бонуси, на пример, постали су предмет вишеструких опсервација чак и америчког председника Барака Обаме који је својим директним уплитањем снижавао зараде водећих менаџера, што је сасвим незамисливо за капиталистички систем.

Повратак влада

Улога владе се вратила, не само као привремено средство, него као идеологија. Природни разлог овој промени јесте финансијска криза. Глобално тржиште се распало, владе су интервенисале и невиђеном нивоу, обезбеђујући ликвидност својим посрнулим економијама и преузимајући или спасавајући банке и друге компаније за које се сматрало да су исувише велике да би пропале. У последње две године, јавна потрошња у развијеном капиталистичком свету прешла је преко половине бруто националног дохотка. Она у Француској 55 одсто, у Великој Британији је скочила са 45 одсто у 2007. на 53 одсто прошле године, у Америци са 37 на 47 одсто, у Канади са 40 на 43 одсто, а у Немачкој са 44 на 48 одсто. Експанзија државе у светилиштима либерализма, у Америци и Великој Британији, готово да није наишла ни на какву опозицију. Напротив. Британски конзервативци су чак аплаудирали премијеру Брауну за неке потезе којим је увећао државну улогу, а ни амерички председници, Буш и Обама, нису наилазили на противљење.

Нови Бретон-Вудс

Осим начелних, овде је почела и много практичнија битка. У њој се чине први значајнији кораци у покушају да се амерички долар свргне као светска валута. Француски председник Саркози формулисао је предлог за „новим Бретон - Вудсом“ заснивајући га на констатацији да се не може имати мултиполарни свет, а само једна глобална валута. У том ставу, уз истицање заслуга за одржавање економске стабилности и предности

европске валуте, подржали су га грчки премијер Георгиос Папандреу и премијер Шпаније Хозе Луис Сапатеро. Папандреу је демантовао да Грчка тражи кредите од осталих чланица Европске уније или од Кине. Говорећи као председник Савета Европске уније, Сапатеро је додао да је управо постојање евра помогло „еврозони“ од 16 држава да се одупре финансијској кризи и тако одржи и остале земље ЕУ које још нису у „зони евра“. Осврћући се на спекулације да неке земље желе да напусте тј клуб, Сапатеро је оценио: „Нико неће напустити еврозону као што нико неће напустити Европску унију. То је доказ њеног успеха“. Потврђујући потребу за повећањем конкурентности европских производа, он је истовремено одбацио могућност да она расте на штету политике социјалне заштите и социјалне кохезије.

Могу се чути чак и гласине о постојању међународне завере у коју су укључене земље Блиског и Далеког истока као и Русија. Како је писао лондонски „Индипендент“, неколико најмоћнијих држава тог региона, већ је постигло договор да се у обрачуну за цену нафте користи друга валута, а не долар. Нешто пре тога, председник Светске банке Роберт Зелик изјавио је да је долару, грубо речено, „одзвонило“ као глобалној валути. На његово место могу доћи индијска, кинеска, па чак и руска валута.

Све то, можда има више везе са атмосфером овог скупа, него са стварним догађајима. Томас Ман је описао да Давос има неке неочекиване ефекте. „Шармантан круг изолације ствара неку врсту замене за реалну егзистенцију“, писао је Ман. Томе је тешко и данас одолети, посебно у недељи када је у Давосу светска „суперкласа“.

Од „тржишног јастреба“ до новог „Тарзана Африке“

Расправа о улози владе и улози тржишта, нема сумње, трајаће и наредних деценија, а не година. Чак и пре најновијег финансијског краха, оснажена је школа критичара тржишног неуспеха. Успон дивљег капитализма у Русији у доба Бориса Јељцина убедила је многе људе у важност снажне владе. То је поука коју су извукли Кинези.

Све више економиста губи веру у снагу тржишта, а тиме и у своја ранија уверења. Некадашњи водећи свештеник либералистичке веронауке за источне економије, Џефри Сакс, после огромног корупционашког скандала у пропалом „харвардском пројекту“ за Русију, у који је био укључен и садашњи амерички секретар за финансије Лари Самерс (који је чак морао да поднесе оставку као декан Харварда), дакле, такав Сакс претворио се у новог афричког Тарзана који преко нетржишног и невладиног сектора, вапи да се

Дух оспоравана тржишта и капитализма

Пише: Драган Бисенић
недеља, 31 јануар 2010 02:38

помогне Африци! Нобеловац Џозеф Стиглиц, некада главни саветник Била Клинтона и водећи економиста светске банке, годинама оштро критикује анахроност капиталистичког система. У својој најновијој књизи „Слободни пад: Америка, слободно тржиште и пад светске економије“, Стиглиц пише: „Модел капитализма из 21. века не може да се примени у 21. веку“, позивајући на стварање „нове визије“ у којој се признаје „иновација“ као „истински мотор економског раста“ и „владу сматра подстицајем, а не препреком“ економском развоју.